

INDIKATORI PREDSKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU

**LOKALIZACIJA EVROPSKIH
INTEGRACIJA**

CSP centar za socijalnu politiku

LOKALIZACIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA

**INDIKATORI PREDŠKOLSKOG
VASPITANJA I OBRAZOVANJA NA
LOKALNOM NIVOU**

Februar 2020.

Publikacija Lokalizacija evropskih integracija – Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou je pripremljena u saradnji Centra za socijalnu politiku iz Beograda, Ženskog centra iz Užica i Edukacionog centra iz Leskovca.

LOKALIZACIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA

INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU

Izradu ovog dokumenta je finansijski podržala

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Sadržaj

UVODNIK 8

**LISTA
SKRAĆENICA 11**

**PREDŠKOLSKO OBRAZOVANJE I VASPITANJE:
ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIR 13**

**INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA
I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU 17**

Indikatori dostupnosti i pravičnosti 19

Indikatori kvantiteta 22

Indikatori kvaliteta 23

Indikatori efikasnosti 28

**INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA
I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU 31**

LITERATURA 37

Uvodnik

Predškolsko vaspitanje i obrazovanje ima važan uticaj na razvoj deteta. Javna ulaganja u programe predškolskog vaspitanja i obrazovanja donose visok povraćaj ulaganja i predstavljaju sigurnu stratešku intervenciju usmerenu na opšti razvoj društva.

Uprkos pozitivnom uticaju, tek 50% dece je obuhvaćeno predškolskim obrazovanjem u Srbiji. Čak i za decu uzrasta 4 godine i stariju, stopa upisa je niska u poređenju sa upisnim ciljevima Evropa 2020 (95%). Upisne stope se u većini članica EU kreću 85-100%. U Srbiji je preko 80% dece iz dobrostojećih porodica upisano u programe predškolskog, nasuprot manje od 10% dece iz najsiromašnijih porodica. Obuhvat dece romske nacionalnosti u proseku iznosi samo 6%.

Cilj ove inicijative je uspostavljanje saradnje između institucija, akademske zajednice, udruženja građana, saveta roditelja i ostalih relevantnih grupa radi definisanja pokazatelja za praćenje razvoja predškolskog obrazovanja na lokalnom nivou kako bi lokalne samouprave i udruženja građana mogli da kroz zajednički referentni okvir prate napredak u ovoj oblasti.

Projekat se zasniva na uspešno realizovanoj inicijativi Centra za socijalnu politiku i partnerskih organizacija, čije sprovođenje je finansijski podržala Fondacija za otvoreno društvo, kojom je uspostavljen [Model za lokalizaciju procesa evropskih integracija](#) i započeto sistemsko praćenje pokazatelja socijalne zaštite na lokalnom nivou.

Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou koju vam predstavljamo razvijena je u saradnji i diskusiji sa preko 50 institucija, organizacija civilnog društva i drugih relevantnih partnera koji se bave pitanjima predškolskog vaspitanja i obrazovanja i na nacionalnom i na lokalnom nivou.

Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou namenjeni su svim zainteresovanim stranama koje učestvuju u razvoju sistema predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Republici Srbiji. Naša inicijativa pruža značajnu podršku daljem razvoju programskog budžeta na lokalnom nivou i jačanju kapaciteta svih aktera koji se na sistemskom nivou bave predškolskim obrazovanjem.

Publikaciju *Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou* pripremio je Centar za socijalnu politiku u saradnji sa Ženskim centrom iz Užica i Edukacionim centrom iz Leskovca, a uz podršku Fondacije za otvoreno društvo iz Beograda.

Centar za socijalnu politiku, Beograd

Lista skraćenica

DD – dečiji dodatak

DPN – dodatak za pomoć i negu

IRK – interresorna komisija

IOP – individualni obrazovni plan

JLS – jedinice lokalne samouprave

LS – lokalne samouprave

MICS – Multiple Indicator Cluster Surveys

MRZBSP – Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

NSP – novčana socijalna pomoć

PPP – predškolski pripremni program

PU – predškolska ustanova

PVO – predškolsko vaspitanje i obrazovanje

ZOSOV – Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja

ZFPPD – Zakon o finansijskoj podršci porodicama sa decom

Predškolsko obrazovanje i vaspitanje: zakonodavni i strateški okvir

Sistem predškolskog vaspitanja i obrazovanja (PVO) u Srbiji je organizovan i dominantno finansiran na lokalnom nivou. Nosioci PVO su predškolske ustanove (PU).

Prema Zakonu o predškolskom vaspitanju i obrazovanju vaspitno-obrazovni rad sa decom se organizuje u vaspitnim grupama. Vaspitne grupe mogu biti jaslene, za uzrast od šest meseci do tri godine, i grupe vrtića, za uzrasni period od tri godine do polaska u školu.¹ Pripremni predškolski program (PPP) jeste deo redovnog programa predškolske ustanove, koji se ostvaruje sa decom u godini pred polazak u školu. Pohadjanje PPP je obavezno, traje četiri sata dnevno najmanje devet meseci.²

Finansiranje PVO je regulisano Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (ZOSOV) i Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju na sledeći način: **lokalne samouprave finansiraju do 80% od ekonomске cene po detetu, a roditelji preostalih 20% od cene**³. Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju⁴ predviđa da roditelji učestvuju u finansiranju, ali navodi da se od obaveza plaćanja navedene cene izuzimaju deca bez roditeljskog staranja, deca sa smetnjama u razvoju i invaliditetom i deca iz materijalno ugroženih porodica, u skladu sa propisima kojima se uređuje finansijska podrška porodici sa decom. Prema Zakonu o finansijskoj pomoći porodici sa decom⁵ za decu bez roditeljskog staranja, decu sa smetnjama u razvoju i decu korisnike NSP, učešće od 20% se pokriva sa nacionalnog nivoa (Ministarstvo za rad, zapošljavanje, socijalna i boračka pitanja – MRZSBP), a za decu iz materijalno ugroženih porodica ovu participaciju plaća sama jedinica lokalne samouprave (JLS) prema sopstvenim kriterijumima.

Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji do 2020. godine i dalje predstavlja ključni dokument javne politike u sektoru obrazovanja, dok je nova strategija u najavi. Strategija posmatra PVO kroz četiri aspekta: obuhvat, kvalitet, efikasnost i relevantnost.

¹ Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Službeni glasnik RS”, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 10/2019), član 30.

² ZOSOV, „Službeni glasnik RS”, br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon, član 17. i član 24.

³ Pre izmena Zakona iz 2017. godine LS su bile u obavezi da finansiraju 80%. Novom formulacijom je ubaćena odrednica „do 80%”, čime je zapravo otvorena mogućnost da LS smanje svoje učešće u finansiranju PVO.

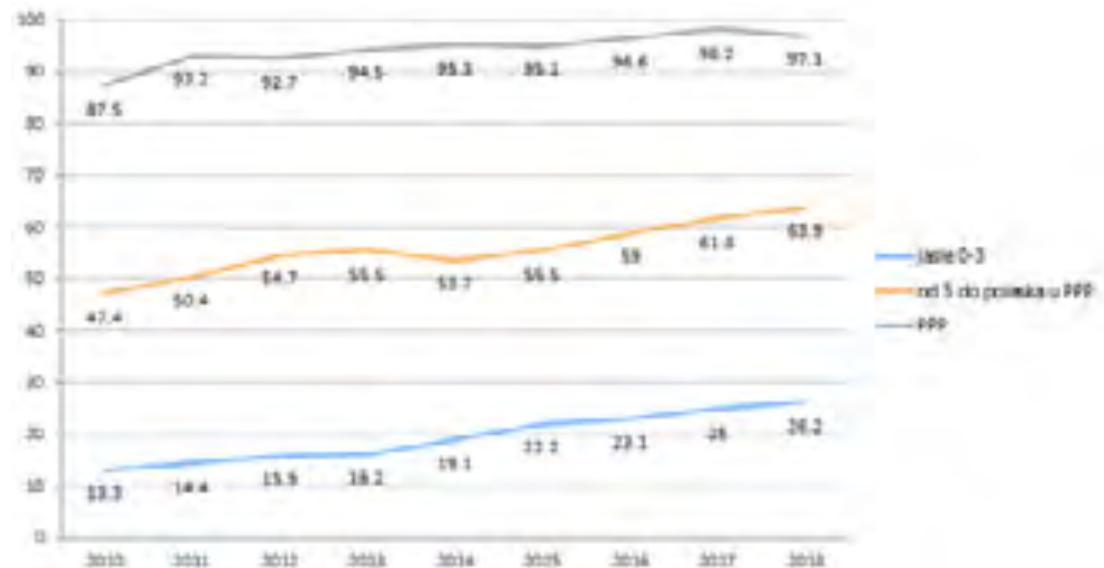
⁴ Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Službeni glasnik RS”, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 10/2019), član 50.

⁵ Zakon o finansijskoj podršci porodicama sa decom („Službeni glasnik RS”, br. 113/2017 i 50/2018), članovi 34–37.

Strateško opredeljenje Srbije je povećanje obuhvata dece PVO. Strategijom je bilo predviđeno da do 2020. godine: obuhvat dece uzrasta 0,5–3 godine iznosi 30%; da se za svu decu uzrasta 4–5,5 godina obezbedi besplatan skraćeni (poludnevni) program u toku jedne školske godine, što znači potpun obuhvat dece tog uzrasta; potpuni obuhvat dece uzrasta 5,5–6,5 godina uključene u PPP. Takođe, predviđen je znatno pravičniji sistem koji će bi omogućio značajno veći obuhvat sve dece, a posebno dece iz marginalizovanih grupa koja ostvaruju pravo prioriteta pri upisu⁶.

Iako je došlo do značajnog povećanja obuhvata poslednjih godina, ovi ciljevi nisu u potpunosti postignuti, pre svega kada je u pitanju uzrast od 3 godine do ulaska u PPP. Prema podacima Devinfo (RZS) u 2018. godini obuhvat dece jaslenog uzrasta 0–3 godine je 26%, a dece uzrasta 3 do polaska u PPP blizu 64%, dok je obuhvat PPP oko 97% (Grafikon 1). Međutim, ne postoje podaci o odnosu obuhvata i kvaliteta PVO, tj. da li je obuhvat povećan nauštrb kvaliteta.

Grafikon 1. Obuhvat dece PVO, 2010–2018 (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku, Devinfo

Ciljevi povećanja obuhvata, i to pre svega potpunog obuhvata dece uzrasta 4+, ostaju na snazi. Međutim, potpun obuhvat ne znači da deca treba isključivo da pohađaju celodnevne programe, već je potrebno izgraditi fleksibilan sistem koji pored celodnevnih programa nudi i poludnevne programe, kao i različite

⁶ Vlada Republike Srbije. *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine* („Službeni glasnik RS”, broj 107/2012).

oblike i programe PVO. Trenutno takav izbor programa u Srbiji praktično i ne postoji sem kada je u pitanju PPP, koji nudi mogućnost poludnevnog boravka. Kada su ostali uzrasti u pitanju nepunih 4% od ukupnog broja dece u PVO je u programima kraćim od šest sati dnevno (Tabela 1.) makar formalno gledano; koliko zaista vremena provode u vrtićima je drugo pitanje za koje ne postoje raspoloživi podaci.

Tabela 1. Deca u PVO prema dužini dnevnog boravka, 2016–2018. (%)

	2016.	2017.	2018.
Do 6 sati dnevno	3,92	3,81	3,56
Do 6 sati dnevno 3 puta nedeljno	0,13	0,19	0,15
Od 9 do 12 sati	64,03	65,74	66,49
PPP 4 sata	16,31	14,72	13,65
PPP celodnevno	15,60	15,53	16,12

Izvor: Republički zavod za statistiku, Devinfo

Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou

Indikatori PVO se mogu grupisati na različite načine. Ovde su indikatori PVO grupisani u okviru četiri dimenzije: i) indikatori kvantiteta, tj. obima programa, ii) indikatori dostupnosti, iii) indikatori kvaliteta i iv) indikatori efikasnosti. U svakoj ovoj dimenziji moguće je razlikovati pokazatelje ulaza, rezultat i ishod.

U slučaju različitog intenziteta pružanja programa indikatore kvantiteta i efikasnosti bi trebalo svesti na ekvivalentan broj korisnika kako bi se program standardizovao. Međutim, kako je PVO u Srbiji dominantno organizovan kao celodnevni program, možemo reći da je na neki način već standardizovan⁷, uz izuzetak PPP. Stoga se svi indikatori odnose na celodnevni boravak sem indikatora koji se prate za PPP, a koji se odnose na poludnevni boravak koji finansira LS. Tamo gde postoje poludnevni programi za decu uzrasta do PPP potrebno je naglasiti da se indikator odnosi na poludnevni boravak.

Nastojalo se da pri definisanju indikatora budu zadovoljeni SMART (MUDRI) kriterijumi: Merljivi – da se mogu kvantitativno odrediti kroz broj ili procenat; Uokvireni vremenski – poseduju vremensku odrednicu po završetku koje se vrši merenje i poređenje sa postavljenim vrednostima; Dostižni – predstavljaju kompromis između želja i mogućnosti, odnosno uzimaju u obzir realne kompetencije, raspoloživost resursa i potencijalne rizike; Relevantni – pružaju informacije koje nedvosmisleno i direktno doprinose ostvarenju definisanih ciljeva; Određeni – nedvosmisleno prikazuju stanje ili nivo aktivnosti koji se želi postići⁸.

⁷ Tačno je da se dužina celodnevnog programa razlikuje (može trajati od 9 do 12 sati), ali čak i kada bismo hteli da napravimo preciznu razliku u kvantitetu i efikasnosti programa to ne bi bilo moguće iz razloga što PVO nemaju podatke o dužini korišćenja programa za svako dete. Dužina korišćenja se ne bira, već se deca zadržavaju u programu zavisno od potrebe, dok je dužina programa unapred ponudena od strane ustanove PVO. Ovo predstavlja jedan od problema i stalna je tema u cilju povećanja efikasnosti programa PVO; ali, nju nije realno pratiti na nivou programskog budžeta već bi za takvu analizu trebalo koristiti studiju slučaja.

⁸ Ministarstvo finansija. (2017). *Uputstvo za izradu programskog budžeta*, str. 12

Indikatori dostupnosti i pravičnosti

Osnovni indikator dostupnosti PVO je **stopa obuhvata PVO**, koja se definiše kao udio dece koja pohađaju program PVO u odnosu na ukupan broj dece odgovarajućeg uzrasta⁹. Informacija o tome da li je dete u poludnevnom ili celodnevnom programu nije od značaja pri računanju obuhvata s obzirom na to da poludnevni program ostvaruje sve ključne funkcije PVO.

Ovaj indikator treba posmatrati po uzrasnim grupama. Međutim, iako je zakonski predviđena mogućnost upisa deteta u jaslenu grupu sa 6 i više meseci, ova praksa u realnosti nije zastupljena, pa u Srbiji postoji tek 20-ak grupa sa decom ovog uzrasta. Jedan od razloga za ovakvo stanje je činjenica da porodiljsko odsustvo zajedno sa odsustvom radi nege deteta u Srbiji traje godinu dana. Stoga stopu obuhvata PVO za decu jaslenog uzrasta treba posmatrati kao za *decu stariju od godinu dana*.

Kod obuhvata PPP postavlja se pitanje preciznog računanja obuhvata dece s obzirom na to da se grupa za PPP formira na isti način kao školski razredi – uzrasna granica je 1. mart, dok su demografski podaci obično dostupni za kalendarsku godinu.¹⁰

Ono što predstavlja najveće ograničenje ovog indikatora na lokalnom nivou je to što deca ne pohađaju uvek vrtić na opštini u kojoj žive, posebno u gradovima u kojima ima više opština. Drugo ograničenje je migraciona komponenta koja je značajna za pojedine opštine i gradove, a koja može znatno da utiče na razliku između stvarnih i procenjenih podataka o broju dece po opštinama/gradovima.

Da bi se sagledala *pravičnost* sistema, potrebno je pratiti stopu obuhvata za pojedine osjetljive kategorije dece, pre svega za decu iz romskih naselja i decu sa smetnjama u razvoju¹¹. Međutim, ovi indikatori nisu dostupni, pogotovo na godišnjem nivou, imajući u vidu da su pored podataka o broju dece iz osjetljivih kategorija u PVO potrebnii demografski podaci na godišnjem nivou o ukupnom

⁹ Ovaj indikator se naziva **stopa pohađanja PVO** u: Marković J. (2017). *Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji: Indikatori obrazovanja*.

¹⁰ Na osnovu metodologije RZS ne može da se protumači kako RZS računa obuhvat PPP, pa je za ovaj metodološki detalj neophodna konsultacija sa RZS.

¹¹ Ovakva dezagregacija predložena je i u: Marković J. (2017). *Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji: Indikatori obrazovanja*.

broju dece iz osetljivih kategorija.¹² Podaci o obuhvatu dece iz romskih naselja PVO su do sada praćeni na osnovu UNICEF ankete MICS¹³, koja se ne sprovodi svake godine i ne može se koristiti za lokalni nivo.

Dostupni pokazatelji koji se mogu koristiti kao indikatori obuhvata dece iz materijalno ugroženih porodica su ***obuhvat dece korisnika novčane socijalne pomoći (NSP)*** i ***obuhvat dece korisnika dečijeg dodatka (DD) PVO***. Obuhvat dece korisnika NSP je indikator koji je sam po sebi važan, jer ukazuje na dostupnost PVO deci iz materijalno ugroženih porodica. On bi samo donekle mogao biti proksi za obuhvat dece iz najugroženijih romskih porodica; iako su dominantni korisnici NSP romske porodice, ne važi i obrnuto – zapravo je samo 50% porodica iz romskih naselja „pokriveno“ novčanom socijalnom pomoći¹⁴.

Indikator koji se već prati u Devinfo bazi RZS je ***deca u PVO prema učešću roditelja u troškovima koje roditelji plaćaju***. Ovo je interesantan pokazatelj, ali treba imati u vidu da on ne podrazumeva samo materijalno ugrožene porodice, već često i oslobođanje od plaćanja za treće dete, kao i činjenicu da različite LS postavljaju različite kriterijume za umanjenje cene za siromašnije porodice ili potpuno oslobođanje roditelja od učešća u ekonomskoj ceni. Od 2018. godine centralni nivo (MRZBSP) finansira participaciju za decu korisnike NSP, što znači da LS finansiraju participaciju samo za one materijalno ugrožene koji nisu korisnici NSP po kriterijumima koje same propisu.

Kada su u pitanju ***deca sa smetnjama u razvoju*** prilično je komplikovano izmeriti obuhvat. Postoje podaci o broju dece za koju je izrađen individualni obrazovni plan (IOP), ali je i značajan broj dece sa smetnjama u razvoju koja nemaju izrađen IOP. Takođe postoje podaci o broju dece za koji je izrađen pedagoški profil koji je bolji pokazatelj od IOP pošto za njega ne treba saglasnost roditelja. Međutim, nemaju sva deca sa smetnjama u razvoju ni pedagoški profil. Na konsultativnim sastancima na lokalnom nivou koji su održani u okviru procesa pripreme indikatora, konkretno na konsultativnom sastanku u Leskovcu, učesnici su istakli da ni IOP ni pedagoški profil nisu pouzdani indikatori. Pedagoški profil je u neku ruku bolja opcija pošto za njegovu izradu nije potrebna saglasnost roditelja. Međutim, učesnici kažu da u ustanovama ima dece kojoj treba podrška, a koja nemaju ni IOP, ni pedagoški profil. S druge

12 Na primer, u Popisu stanovništva iz 2011. postoje podaci o deci sa invaliditetom sa značajnim ograničenjima, ali ne postoje procene dece sa invaliditetom za naredne godine.

13 *Multiple Indicator Cluster Surveys*.

14 Čomić, T. and Mladenović, B. (2015). *Child poverty in Serbia: The Analysis of Multiple Indicator Cluster Survey data*.

strane, učesnici u Užicu ističu da pedagoški profil nije specifično vezan za decu sa smetnjama u razvoju i da se pedagoški profili izrađuju i za decu koja nemaju smetnje.

Međutim, čak i u slučaju da je broj dece sa pedagoškim profilom adekvatna aproksimacija broja dece sa smetnjama u razvoju u PVO, postavlja se pitanje sa čim treba porebiti ovaj broj i na koji način je najbolje izmeriti ukupan broj dece sa smetnjama u razvoju predškolskog uzrasta. Ovo će biti moguće kada bude finalizovan *Registar dece sa smetnjama u razvoju*, na kome već nekoliko godina radi Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“. Alternativno, dok se registar ne izradi, može da se koristiti ukupan broj dece korisnika dodatka za pomoć i negu (DPN) kao proksi broja dece sa smetnjama u razvoju.

Od 2018. godine Zakon o finansijskoj podršci porodicama sa decom (ZFPPD) uveo je univerzalni dečiji dodatak (bez provere materijalnog stanja) za decu sa smetnjama u razvoju koja imaju pravo na DPN. Ono što je u ovom trenutku moguće meriti je ***obuhvat dece korisnika uvećanog dečijeg dodatka namenjenog deci sa smetnjama u razvoju*** – ukoliko bi PU pratile izdvojeno broj dece sa uvećanim DD po osnovu smetnji u razvoju koja su u vrtiću (pošto već prate ukupan broj korisnika DD), time se zapravo sagledava koliki je obuhvat dece sa najtežim invaliditetom u PVO¹⁵.

Pored toga, ZFPPD iz 2018. godine uvodi i novu praksu: da pored kofinansiranja razvojnih grupa u vrtićima sa nacionalnog nivoa, što je i ranije bio slučaj, odobrava pravo na kofinansiranje i deci u inkluzivnom obrazovanju koja imaju mišljenje interresorne komisije (IRK). MRZSBP poseduje podatak o broju dece čiji boravak kofinansira, ali nema podatak o strukturi – koliko dece je u razvojnim grupama, a koliko u inkluzivnom PVO. Ovaj podatak bi mogle da poseduju PU.

Indikator ***rashodi za dodatnu podršku u odnosu na ukupne rashode za PVO*** je ulazni indikator dostupnosti. Prema ZOSOV, za decu koja su više od 2km udaljena od vrtića LS je dužna da finansira troškove prevoza za PPP, kao i prevoz, smeštaj i ishranu dece i učenika sa smetnjama u razvoju bez obzira na udaljenost mesta stanovanja. Takođe, prema ZOSOV, LS je nadležna za obezbeđenje dodatne podrške detetu i učeniku u skladu sa mišljenjem IRK, osim one dece za koju se sredstva obezbeđuju u okviru budžeta Republike

¹⁵ Ovo bi moglo da se prati i za decu korisnike DPN ukoliko bi PU to pratile, što bi zapravo bio adekvatniji pokazatelj.

Srbije. Pravilnik o dodatnoj obrazovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj podršci detetu, učeniku i odraslom¹⁶ bliže određuje rad IRK i dodatnu podršku.

Obuhvat romske dece je posebno komplikovan za merenje. Postavlja se i pitanje definicije romske dece. Jedino što je trenutno raspoloživo od podataka je broj pedagoških asistenata koji su podrška učenicima iz romske populacije. Međutim, on nam nije dovoljan za merenje obuhvata romske dece PVO, niti bi mogao da nam pruži informaciju u učestalosti pohađanja PVO dece iz romske populacije imajući u vidi da pedagoški asistenti nisu dodeljivani po jasnim kriterijumima.

Indikatori kvantiteta

Indikatori kvantiteta ukazuju na obim i veličinu programa.

Prvi indikator kvantiteta je **broj upisane dece** i njihova **struktura** kako po uzrasnim grupama (jasleni, vrtićki i PPP), tako i po dužini programa. Ovi podaci se već prate preko Devinfo baze RZS.

Još jedan indikator koji se već prati preko RZS Devinfo baze je **broj i procenat dece upisane preko kapaciteta**. Ovde se ima u vidu broj dece upisane preko norme uključujući i dozvoljeno prekoračenje od 20%, dakle slučajevе kada je ono iskorišćeno.

Vrlo važan indikator je **broj i stopa neupisane dece**.¹⁷ Ovaj indikator bi trebalo da ukaže na popunjenošću kapaciteta PU i tražnju za PVO u dатој LS. Međutim, ovaj indikator samo delimično može da pruži sliku eksplicitne tražnje za vrtićem imajući u vidu da se roditelji ne prijavljuju za vrtić u situacijama kada znaju da nemaju šanse da dobiju mesto (jedan ili oba roditelja ne rade ili rade u „sivoj ekonomiji“), tako da je u tim situacijama tražnja za PVO skrivena.

16 Pravilnik o dodatnoj obrazovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj podršci detetu, učeniku i odraslom („Službeni glasnik RS“, broj 80/2018).

17 Broj neupisane dece se odnosi na broj neupisane dece u državni vrtić, ali i u privatni sa subvencijom ukoliko ona postoji u dатој LS.

Stopa prisutnosti (broj prisutne dece u vrtiću u odnosu na broj upisane dece) je indikator koji bi trebalo pratiti po mesecima u godini, jer se može prepostaviti da prisutnost zavisi od epidemiološke situacije i perioda godišnjih odmora. Takođe je interesantno videti da li se stopa prisutnosti razlikuje između javnih i privatnih ustanova PVO. Ovaj indikator je dostižan s obzirom na to da PU vode evidenciju o prisutnosti dece.

Važan indikator kvantiteta, tj. obima intervencije je **ukupan rashod za PVO kao % ukupnog budžeta LS**. Ovde treba da se prikažu i eventualni rashodi za subvencije privatnim ustanovama, ali mogu da se analiziraju i rashodi odvojeno za privatne i javne ustanove.

Indikatori kvaliteta

Kvalitet PVO je veoma teško meriti imajući u vidu veliki broj faktora koji utiču na kvalitet, kao što su higijena i bezbednost, broj i kvalifikacije vaspitača, veličine grupa, obrazovne politike, itd.¹⁸ Pritom, veoma je teško meriti i izlazne rezultate i ishode kvaliteta.

Odnos broja dece i vaspitača predstavlja najčešće korišćenju meru kvaliteta PVO i uopšte obrazovanja. Kod nas se ovaj indikator ne koristi na adekvatan način. Iako se radna nedelja vaspitača sastoji od 40 radnih sati, norma za neposredan rad sa decom iznosi 75% od njihovog punog radnog vremena tokom radne nedelje¹⁹, što je 6 sati dnevno. Celodnevni programi, koji su dominantni u ponudi državnih predškolskih ustanova, organizuju se u trajanju od 9 do 12 sati. To znači da su po dva vaspitača potrebna da bi se organizovao celodnevni boravak po vaspitnoj grupi, ali tako da praktično jedan vaspitač neposredno radi sa decom. Vaspitači se vrlo kratko preklapaju ili čak uopšte ne preklapaju u slučaju programa u trajanju od 11 do 12 sati. To suštinski znači da odnos broja dece i broja vaspitača daje daleko povoljniju sliku nego što ona

¹⁸ <https://www.oecd.org/els/soc/PF4-2-Quality-childcare-early-education- services.pdf>

¹⁹ Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon), član 136.

zapravo jeste²⁰. Stoga je potrebno pretvoriti ovaj indikator u indikator koji je ekvivalentan osmočasovnom radnom vremenu trajanja programa (FTE²¹), što prikazuje realniju sliku odnosa i omogućava uporedivost sa OECD podacima.

Primer: ukoliko vaspitna grupa broji 24 dece, a program traje 9 sati, prema postojećem načinu računanja ovaj odnos iznosi dvanaestoro dece na vaspitača. Međutim, ako direktni rad vaspitača svedemo na osmočasovno radno vreme trajanja programa, onda imamo sledeću kalkulaciju:

$$\text{Odnos dece i vaspitača (FTE)} = \frac{\text{Broj dece u satima trajanja programa (24x9)}}{\text{Broj vaspitača u satima direktnog rada sa decom (2x6)}} = 18$$

Dakle, kada se preračuna na puno vreme direktnog kontakta (FTE), broj dece na jednog vaspitača je značajno nepovoljniji. Ono što je pak nedostatak ovako sračunatog indikatora je činjenica da vrlo često deca ne pohađaju program u njegovom punom trajanju, već kraće²². Ovo je posebno izraženo kod programa sa dužinom trajanja od 12 sati – stoga bi najpravilnije bilo da se na puno radno vreme preračunava stvarna dužina boravka dece u vrtiću, ali za to ne postoje podaci.

Još jedan ulazni indikator je **prosečan broj dece po vaspitnoj grupi** (jasle, predškolski program, PPP). Ovaj broj je zapravo propisan Zakonom o predškolskom vaspitanju i obrazovanju²³. Normativ za broj upisane dece istog uzrasta u jednoj vaspitnoj grupi je 12 za decu uzrasta 1–2 godine; 16 za decu uzrasta 2–3 godine; 20 za decu uzrasta 3–4 godine; 24 za decu uzrasta 4–5,5 godina i 26 za decu upisanu u PPP. Normativi za decu u mešovitim vaspitnim grupama su: 12 za decu uzrasta 1–3 godine; 15 za decu uzrasta 2–6,5 i 20 za decu uzrasta 3–6,5 godina. U posebnim slučajevima broj dece u vaspitnoj grupi može biti manji ili veći (za najviše 20%).

Ono što je ograničenje ovog indikatora je što se tamo gde postoji veći broj objekata u okviru predškolske ustanove uprosečuje broj dece po grupama na

20 Poseban problem je taj što za vaspitače koji su na bolovanjima i dužim odsustvima nema zamene zbog zabrane zapošljavanja u javnom sektoru, pa onda ovaj racio izgleda još povoljnije nego što je situacija u realnosti.

21 Full-time equivalent.

22 Kod nas je ponuda programa nefleksibilna, pa ih roditelji ne biraju po dužini trajanja; na primer, program je ponuden u trajanju od 12 sati, a ako roditelj nema potrebu za tako dugim programom dete ga pohađa kraće.

23 Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Službeni glasnik RS“, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 10/2019), član 30.

nivou LS. Jedna od alternativa je da se broj dece prati na nivou objekta. Druga alternativa je praćenje ekstremnih vrednosti. Tako bi indikator **maksimalan broj dece u vaspitnoj grupi** (*jasle, predškolski program, PPP*), gde bi se za svaki uzrast izveštavalo o najbrojnijoj uzrasnoj grupi, otklonio problem uprosečavanja na lokalnom nivou.

Primer: U tabeli je prikazan broj dece po vaspitnim grupama u jednoj PU koja ima četiri objekta. Objekti broj 1 i broj 4 su veći i kod njih postoji i po dve grupe istog uzrasta:

	Objekat 1	Objekat 2	Objekat 3	Objekat 4
Jaslena mlađa (1–2)	12	13	12	15
Jaslena starija (2–3)	16	16	17	18
Vrtićka mlađa (3–4)	18	20	22	24
Vrtićka mlađa (3–4)	20	/	/	22
Vrtićka srednja(4–5)	25	24	24	27
Vrtićka srednja(4–5)	24	/	/	25
Vrtićka starija (5–6)	28	24	24	25
PPP – 1. grupa	28	26	27	27
PPP – 2. grupa	28	/	/	28

**LOKALIZACIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA
INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA
I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU**

Izveštavanje po vaspitnim grupama bi bilo na sledeći način:

	Prosečan broj dece	Maksimalan broj dece
Jaslena mlađa (1–2)	13	15
Jaslena starija (2–3)	16,7	18
Vrtićka mlađa (3–4)	21	24
Vrtićka srednja (4–5)	24,8	27

Postoje indicije da administrativni podaci koji se dostavljaju RZS o broju vaspitnih grupa i broju dece u vaspitnoj grupi ne odražavaju u potpunosti realnost – u praksi, deca mogu biti organizovana u manjem broju grupa zbog nedovoljno prostora u predškolskom objektu ili smeštena u prostor koji nije adekvatan za programe PVO²⁴. Stoga još važniji indikator kvaliteta u smislu adekvatnih uslova rada može biti **prosečan broj dece po grupnoj (radnoj) sobi**, kao i **maksimalan broj dece po grupnoj (radnoj) sobi** da bi se izbeglo uprosečavanje u većim opštinama.

Adekvatniji, ali teži za praćenje je pokazatelj **prosečan broj m² radne površine po detetu**. Normativ za ovaj indikator je određen Pravilnikom o bližim uslovima za početak rada i obavljanje delatnosti ustanova za decu²⁵, prema kome prostor za boravak dece čine grupna soba, garderoba i sanitарne prostorije, s tim što grupna soba između ostalih treba da ispunjava i ove uslove – da ima površinu od najmanje 50 m², visinu plafona od 2,80 do 3,60m i zapreminu po detetu od najmanje 10 m³.²⁶ Međutim, u praksi, sem kada su u pitanju objekti koji se grade, ovi normativi često nisu ispunjeni, pre svega kada se kao prostor vrtića koristi nenamenski objekat.

²⁴ Baucal et al. (2016). ECEC IN SERBIA: SITUATIONAL ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS. Paragraph 3.23.

²⁵ Pravilnik o bližim uslovima za početak rada i obavljanje delatnosti ustanova za decu („Službeni glasnik RS“, br. 50/94 i 6/96).

²⁶ Tokom konsultacija sa preko 40 zainteresovanih strana u dva regionalna centra na lokalnom nivou (Užice i Leskovac) ukazano je da bi ovaj normativ trebalo da se koriguje kada su u pitanju deca sa sметnjama u razvoju – konkretno, pri korišćenju invalidskih kolica potrebno je više mesta. Stoga je predloženo rešenje u vidu pondera za decu sa smetnjama u razvoju.

Obrazovanje vaspitača je takođe važan ulazni indikator koji se često koristi u međunarodnim poređenjima, i to kao minimum ISCED nivoa obrazovanja koji je potreban za posao vaspitača i pomoćnih vaspitača. Kod nas pomoćni vaspitači ne postoje; kada su u pitanju vaspitači, tačno je da postoji velika raznolikost u zvanjima (vaspitači sa strukovnim studijama, sa akademskim, vaspitači masteri, vaspitači sa specijalizacijom), ali ovo više govori o haosu u programima inicijalnog obrazovanja nego o razlici u kvalitetu, s obzirom na to da su nacionalni propisi odredili minimalan nivo obrazovanja koji se odnosi na sve LS. Ovde je relevantnije pitanje da li je plata vaspitača u skladu sa obrazovnom spremom imajući u vidu da ih u mnogim LS plaćaju isto bez obzira na nivo školske spreme.

Usavršavanje vaspitača je važna mera kvaliteta; međutim, definisanje indikatora koji bi merio ovaj aspekt kvaliteta nije jednostavno. Naime, vaspitači i stručni saradnici dužni su da tokom pet godina ostvare najmanje 100 bodova učestvujući u različitim oblicima stručnog usavršavanja, od čega najmanje 80 bodova iz odobrenih programa stručnog usavršavanja²⁷. S tim u vezi, u predloženoj listi ciljeva uniformnih indikatora za programski budžet LS postoji indikator **procenat vaspitača i stručnih saradnika koji su dobili najmanje 24 boda za stručno usavršavanje kroz učešće na seminarima na godišnjem nivou u odnosu na ukupan broj vaspitača i stručnih saradnika**. Stavljujući po strani kvalitet akreditovanih programa, problematizuje se i sama mehanička podela 100 bodova sa 5 da bi se dobio neki prosek na godišnjem nivou (što je zapravo minimum od 20 bodova), jer dinamika pohađanja ne zahteva jednak rasporedjenost sati po godinama. Alternativa je da se meri broj seminara i stručnih konferencija (seminari su uglavnom dvodnevni i nose 18 poena – treba mu pet seminara za pet godina i dve stručne konferencije da bi ispunio 100). Tako gledano, moguće je postaviti dva indikatora: a) **procenat vaspitača i stručnih saradnika koji su pohađali seminar stručnog usavršavanja na godišnjem nivou u odnosu na ukupan broj vaspitača i stručnih saradnika**; b) **procenat vaspitača i stručnih saradnika koji su pohađali stručnu konferenciju na godišnjem nivou u odnosu na ukupan broj vaspitača i stručnih saradnika**.

Fluktuacija vaspitača se smatra indikatorom kvaliteta – veće fluktuacije su uglavnom signal lošijeg institucionalnog kvaliteta. U kontekstu lokalnih prilika u Srbiji i zabrane zapošljavanja koja je poslednjih par godina na snazi, pored

²⁷ Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika („Službeni glasnik RS“, br. 81/2017 i 48/2018), član 23.

klasične fluktuacije ima smisla pratiti i koliko je učešće vaspitača koji nisu zaposleni na neodređeno vreme.

Iako je norma propisana, u realnosti postoje velike oscilacije na lokalnom nivou, pa je **broj stručnih saradnika (pedagog, psiholog, likovno, muzičko, logoped i slično) po radnoj grupi, izražen u procentu punog radnog vremena (FTE)**, takođe važna mera kvaliteta. Pored toga, indikator kvaliteta može biti i struktura rashoda u smislu sagledavanja koliko se ulaže u unapređenje kvaliteta rada (učešće rashoda za opremu, didaktička sredstva i materijal u ukupnim rashodima).

Dodatni indikatori koji mogu pružiti detaljniji uvid u kvalitet ustanove su pitanja koja imaju binarnu formu odgovora (da/ne), kao npr.: *Da li ustanova i vaspitači rade samovrednovanje?*; *Da li imate poludnevne programe i druge oblike programa pored redovnih?*; *Da li imate programe koji se realizuju van sedišta ustanove (na primer pri školi, mesnoj zajednici, centru kulture...)?* itd.

Svi gore navedeni indikatori su indikatori ulaza. Kada je u pitanju merenje rezultata kvaliteta, to bi, između ostalog, mogla biti ocena zadovoljstva korisnika. U tom smislu značajna informacija je odgovor na pitanje **da li ustanova sprovodi ankete zadovoljstva korisnika** i, u slučaju da ih sprovodi, koja je ocena koju ostvaruje prosečno za sve objekte.

Indikatori efikasnosti

Kada govorimo o efikasnosti, uobičajen način da se izraze jedinični troškovi za PVO je **mesečna cena po detetu**. Sofisticiraniji način izražavanja jediničnog troška je **trošak po detetu/satu**, koji se koristi za poređenje programa u različitom trajanju.

Obračun jediničnih troškova za PVO u Srbiji je definisao ZOSOV kao **ekonomska cena po detetu**, a detaljne kriterijume za utvrđivanje ekonomske cene propisuje Pravilnik o merilima za utvrđivanje ekonomske cene programa vaspitanja i

obrazovanja u predškolskim ustanovama²⁸. Iako je usvajanje Pravilnika 2014. godine dovelo do unapređenja u transparentnosti utvrđivanja ekonomske cene, i dalje su ostala dva nerazjašnjena pitanja.

Prvo, Pravilnik navodi sve resurse potrebne po vaspitnoj grupi i propisuje detaljno radno vreme za svakog zaposlenog, ali na kraju kaže da će „godišnja ekonomska cena po detetu biti utvrđena na osnovu ukupnog iznosa planiranih rashoda koji čine strukturu ekonomske cene prema Pravilniku, na osnovu broja upisane dece koji je utvrđen godišnjim planom rada ustanove, korigovanog sa prosečnom prisutnošću dece“. Pravilnik zapravo propisuje neobičnu kombinaciju računanja jediničnog troška prema metodu resursa i pomoću budžetskog pristupa²⁹, koji se u praksi zapravo svodi na budžetski pristup – ekonomska cena se računa tako što se ukupno planirana sredstva potrebna za funkcionisanje ustanove podele sa brojem dece. Pri tom, broj dece sa kojim se ukupni troškovi dele može biti predmet debate – da li to zaista treba da budu prisutna deca, ukupno upisana deca ili neka kombinacija, imajući u vidu da roditelji plaćaju 50% uobičajene participacije za periode odsustva deteta.³⁰

Druga dilema je da li ekonomska cena obuhvata troškove korišćenja prostora u slučaju da oni nisu eksplicitni, a što je uglavnom slučaj sa institucijama u državnom vlasništvu. Prema Pravilniku, ekonomska cena obuhvata sve tekuće rashode i sastoji se od troškova za zaposlene i ostalih operativnih troškova. Međutim, iako su standardi za troškove zaposlenih detaljno navedeni, operativni troškovi su samo pobrojani. Amortizacija objekata se ne spominje, već samo troškovi iznajmljivanja, iako nije jasno u kojim slučajevima je to primenjivo pošto se Pravilnik bavi državnim predškolskim ustanovama koje po pravilu nemaju troškove iznajmljivanja. To praktično znači da korišćenje objekata, osim tekućeg održavanja, nije uključeno u ekonomsku cenu kada je reč o državnim predškolskim ustanovama.³¹ S druge strane, ekonomska cena za privatne pružaoce usluga po pravilu uključuje i trošak korišćenja prostora/objekta. *Stoga je važno da se napomene da li je u ekonomsku cenu uključen trošak prostora.*

28 Pravilnik o merilima za utvrđivanje ekonomske cene programa vaspitanja i obrazovanja u predškolskim ustanovama („Službeni glasnik“, broj 146/2014).

29 Metod resursa raščlanjuje precizno svaki „sastojak“ neophodan da se program organizuje u potrebnom obimu (kao što je u Pravilniku i urađeno), dok je budžetski pristup jednostavno određivanje cene prema ukupnom potrebnom budžetu za funkcionisanje ustanove podeljenom sa brojem dece.

30 Pravilnik propisuje da roditelji plaćaju 50% uobičajene participacije za periode odsustva deteta.

31 Baucal et al. (2016). ECEC IN SERBIA: SITUATIONAL ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS.

Indikatori predškolskog vaspitanja i obrazovanja na lokalnom nivou

**LOKALIZACIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA
INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA
I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU**

INDIKATORI DOSTUPNOSTI I PRAVIČNOSTI					
Naziv indikatora	Definicija	Izvor podataka	Dezagregacija	Ograničenja/ Napomena	Tip indikatora
Stopa obuhvata PVO	Broj dece koja su upisana u PVO/broj dece odgovarajućeg uzrasta u LS x 100	Primarni izvor: Ustanova PVO i RZS, Devinfo (izračunata stopa)	Uzrast Vrsta programa: jasleni, vrtički, PPP Javni/privatni pružaoci Gradsko/ostala područja na opštini	Na lokalnom nivou nije pouzdan (mesto boravka i pohadjanja vrtića različito), a postoji i problem emigracija iz LS pošto ova kretanja nisu adekvatno obuhvaćena demografskim procenama	Indikator ishoda
Stopa obuhvata dece korisnika novčane socijalne pomoći PVO	Broj dece korisnika NSP u PU u odnosu na ukupan broj dece korisnika NSP u lokalnoj samoupravi x 100	Ustanove PVO izveštavaju RZS o broju korisnika NSP Ukupan broj dece korisnika NSP u opštini može se dobiti od centara za socijalni rad (ili MRZSB) – od 2018. godine participaciju za decu korisnike NSP plaća MRZSB			Indikator ishoda
Stopa obuhvata dece korisnika dečijeg dodatka PVO	Broj dece korisnika DD u PU u odnosu na ukupan broj dece korisnika DD u lokalnoj samoupravi x 100	Ustanove PVO izveštavaju RZS o broju korisnika DD Ukupan broj dece korisnika DD u opštini može se dobiti službi dečije zaštite (ili MRZSB)		Ovaj podatak bi trebalo da se posmatra za DD bez uvećanog DD za decu sa smetnjama u razvoju (postavlja se pitanje dostižnosti takvog indikatora)	Indikator ishoda
Stopa obuhvata dece korisnika uvećanog DD za decu sa smetnjama u razvoju	Broj dece za koju je izrađen pedagoški profil/broj dece sa smetnjama u razvoju x 100	Ustanove PVO za broj dece sa pedagoškim profilom Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“ za broj dece sa smetnjama u razvoju (alternativno broj dece korisnika DPN)	Uzrast Javni/privatni pružaoci	Otvoreno je pitanje adekvatnosti pedagoškog profila kao proksija za merenje broja dece sa smetnjama u razvoju u PU	Indikator ishoda
Stopa obuhvata PVO dece sa smetnjama u razvoju	Broj dece za koju je izrađen pedagoški profil/broj dece sa smetnjama u razvoju x 100	Ustanove PVO za broj dece sa pedagoškim profilom Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“ za broj dece sa smetnjama u razvoju (alternativno broj dece korisnika DPN)	Uzrast Javni/privatni pružaoci	Otvoreno je pitanje adekvatnosti pedagoškog profila kao proksija za merenje broja dece sa smetnjama u razvoju u PU	Indikator ishoda
Rashodi za dodatnu podršku u odnosu na ukupne rashode za PVO (%)	Rashodi za dodatnu podršku dece koja pohadaju PVO (prevoz do vrtića i podrška propisana od strane IRK) / Rashodi za PVO x 100	Budžet LS			Ulazni indikator
Struktura dece prema participaciji roditelja u ceni	Struktura dece prema informaciji da li roditelji učestvuju u delu troškova PVO za koje je predviđeno da budu kofinansirani od strane roditelja: a) ne, oslobođeni su; b) da, plaćaju punu cenu; c) plaćaju regresiranu cenu	PVO i LS Sekundarni izvor: Devinfo			Ulazni indikator

INDIKATORI KVANTITETA

Naziv indikatora	Definicija	Izvor podataka	Dezagregacija	Ograničenja/ Napomena	Tip indikatora
Broj upisane dece i struktura	Broj upisane dece u PVO na opštini	Ustanova PVO Sekundarni izvor: Devinfo	Vrsta programa: jasleni, vrtički, PPP Dužina programa: do 6 sati, 9-12 sati, celodnevni PPP, poludnevni PPP Javni/privatni pružaoci	Devinfo već prati ovaj indikator	Indikator rezultata
Broj dece upisane preko postojećih kapaciteta	Broj dece upisane preko norme (nakon što je iskorишćeno dozvoljeno prekoračenje od 20%)	Ustanova PVO Sekundarni izvor: Devinfo	Vrsta programa: jasleni, vrtički	Devinfo već prati ovaj indikator	Ulazni indikator
Procenat dece upisane preko kapaciteta	Broj dece upisane preko norme/ ukupan broj upisane dece x100	Ustanova PVO	Vrsta programa: jasleni, vrtički		Ulazni indikator
Broj dece koja nisu upisana (nisi sa subvencijom)	Broj dece koja su ostala „ispod liste“	Ustanove PVO i LS	Vrsta programa: jasleni, vrtički	Devinfo već prati ovaj indikator	Indikator rezultata
Procenat dece koji nije upisan (nisi sa subvencijom)	Broj dece koja nisu upisana/ukupan broj prijavljene dece x100	Ustanove PVO i LS	Vrsta programa: jasleni, vrtički	Ovaj indikator samo delimično može da pruži sliku eksplicitne tražnje za vrtićem imajući u vidu da je ona često skrivena	Indikator rezultata
Stopa prisutnosti	Broj dece prisutne u vrtiću/broj upisane dece x100	Ustanove PVO	Uzrast Javni/privatni pružaoci Po mesecima u godini		Indikator rezultata
Broj dece za koju je odobrena subvencija	Broj dece koja su ostala „ispod liste“, a za koju je finansiran boravak u privatnim PU	LS			Ulazni indikator
Procenat rashoda za PVO u budžetu LS	Ukupni rashodi za PVO (za javnu PU i za subvencije ako postoje)/ukupni rashodi budžeta LS x100	LS	Javna PU Subvencije privatnim pružaocima		Ulazni indikator

**LOKALIZACIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA
INDIKATORI PREDŠKOLSKOG VASPITANJA
I OBRAZOVANJA NA LOKALNOM NIVOU**

INDIKATORI KVALITETA					
Naziv indikatora	Definicija	Izvor podataka	Dezagregacija	Ograničenja/ Napomena	Tip indikatora
Odnos broja vaspitača i dece (FTE)	Broj dece FTE (broj dece u grupi x dužina trajanja programa)/ broj vaspitača FTE (broj vaspitača x vreme direktnog kontakta sa decom)	Ustanove PVO (kalkulacija za FTE)	Uzrast Javni/privatni pružaoci	Deca često ne pohadaju program u ukupnom trajanju, već kraće. Najpreciznija računica bi bila kada bi imali podatke i o broju provedenih sati dece u vrtiću	Ulazni indikator
Prosečan broj dece po vaspitnoj grupi	Prosečan broj upisane dece u odnosu na administrativni broj vaspitnih grupa	Ustanove PVO (statistika obrazovanja)	Uzrast Javni/privatni pružaoci	Uprosečuje broj u LS gde postoji veći broj objekata	Ulazni indikator
Maksimalan broj dece po vaspitnoj grupi	Maksimalan broj upisane dece po administrativnoj vaspitnoj grupi	Ustanove PVO	Uzrast		Ulazni indikator
Prosečan broj dece po radnoj sobi	Prosečan broj upisane dece u odnosu na broj radnih soba u vrtiću	Ustanove PVO	Po uzrastu Javni/privatni pružaoci		Ulazni indikator
Maksimalan broj dece po radnoj sobi	Maksimalan broj upisane dece po radnoj sobi	Ustanove PVO	Po vaspitnoj grupi/uzrastu		Ulazni indikator
Fluktuacija vaspitača (stopa %)	Broj promjenjenih vaspitača u toku godine/ukupan broj vaspitača x 100	Ustanove PVO	Po objektu	Izveštava se na nivou LS kao prosek objekata	Ulazni indikator
Udeo vaspitača koji rade na neodredeno vreme	Broj vaspitača koji nisu zaposleni „za stalno“/ukupan broj vaspitača x 100	Ustanove PVO	Ukupno za PU		Ulazni indikator
Broj stručnih saradnika po vaspitnoj grupi (FTE)	Broj stručnih saradnika (pedagog, psiholog, likovno, muzičko, logoped i slično) po radnoj grupi, izražen u procentu punog radnog vremena (FTE)	Ustanove PVO	Po vaspitnoj grupi Po objektu		Ulazni indikator
Stručno usavršavanje vaspitača i stručnih saradnika (pohadanje seminara i konferencija stručnog usavršavanja)	a) Broj vaspitača i stručnih saradnika koji su pohadali seminar stručnog usavršavanja na godišnjem nivou/ukupan broj vaspitača i stručnih saradnika (%) b) Broj vaspitača i stručnih saradnika koji su pohadali stručnu konferenciju na godišnjem nivou/ ukupan broj vaspitača i stručnih saradnika (%)	Ustanove PVO	Ukupno za PU		Ulazni indikator
Učešće materijala za rad u ukupnim rashodima (%)	Rashodi za opremu, didaktička sredstva i slično u ukupnim rashodima za funkcionalisanje PU	Ustanove PVO	Ukupno za PU		Ulazni indikator
Samovrednovanje ustanova i vaspitača	Binarni odgovor (da/ne) na pitanje: „Da li ustanova i vaspitači sprovode samovrednovanje?“	Ustanove PVO	Ukupno za PU		Ulazni indikator
Prisustvo poludnevnih i drugih oblika programa pored redovnih	Binarni odgovor (da/ne) na pitanje: „Da li imate poludnevne programe i druge oblike programa pored redovnih?“	Ustanove PVO	Po objektu		Ulazni indikator
Zadovoljstvo korisnika	Binarni odgovor (da/ne) na pitanje: „Da li sprovodite ankete zadovoljstva korisnika?“ (namenjenih roditeljima) i prosečna ocena (ukoliko postoji)	Ustanove PVO	Po objektu		Ulazni indikator

INDIKATORI EFIKASNOSTI

Naziv indikatora	Definicija	Izvor podataka	Dezagregacija	Ograničenja/ Napomena	Tip indikatora
Ekonomска cena po detetu	Ukupan trošak organizovanja PVO po detetu (koje je upisano u PVO)	Ustanove PVO	Javni vs. privatni pružaoci	Važna napomena je da li je trošak prostora uključen (bilo eksplícitno, u vidu iznajmljivanja prostora ili otplate kredita, ili implicitno, kao amortizacija prostora).	Ulazni indikator
Subvencija po detetu za privatne PU	Iznos subvencije koju LS plaća po detetu privatnim pružaocima	Budžeti LS			Ulazni indikator

Literatura

Baucal, A., Brenešelović D., Miškeljin L., Koruga D., Stanić K., Avramović M. (2016). *ECEC IN SERBIA: SITUATIONAL ANALYSIS AND RECOMMENDATIONS*. Washington DC: World Bank.

Čomić, T. and Mladenović B. (2015). *Child poverty in Serbia: The analysis of Multiple Indicator Cluster Survey data*. Belgrade: UNICEF.

Marković J. (2017). *Praćenje socijalne uključenosti u Republici Srbiji: Indikatori obrazovanja*. Beograd: SIPRU/UNICEF.

Ministarstvo finansija. (2017). *Uputstvo za izradu programskog budžeta*. Beograd: Vlada Republike Srbije.

Pravilnik o bližim uslovima za početak rada i obavljanje delatnosti ustanova za decu („Službeni glasnik RS”, br. 50/94 i 6/96), <https://www.pravniportal.com/pravilnik-o-blizim-uslovima-za-osnivanje-predskolske-ustanove-uslovi-u-pogledu-zaposlenih/>

Pravilnik o dodatnoj obrazovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj podršci detetu, učeniku i odrasлом („Službeni glasnik RS”, broj 80/2018), <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-dodatnoj-obrazovnoj-zdravstvenoj-socijalnoj-podrsici.html>

Pravilnik o merilima za utvrđivanje ekonomske cene programa vaspitanja i obrazovanja u predškolskim ustanovama („Službeni glasnik”, broj 146/2014), <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2014/146/5/reg>

Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika („Službeni glasnik RS”, br. 81/2017 i 48/2018), <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2017/81/3/reg>

Republički zavod za statistiku. Devinfo baza podataka, <http://devinfo.stat.gov.rs/Otpstone/libraries/aspx/Home.aspx>

Republički zavod za statistiku. Popis stanovništva iz 2011, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/popis-2011/>

Vlada Republike Srbije. (2012). Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine („Službeni glasnik RS”, broj 107/2012).

Zakon o finansijskoj podršci porodicama sa decom („Službeni glasnik RS”, br. 113/2017 i 50/2018), <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-finansijskoj-podrsici-porodici-sa-decom.html>

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon), https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju („Službeni glasnik RS”, br. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 10/2019), https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o-predskolskom-vaspitanju-i-obrazovanju.html

OECD Family Database. PF4.2: *Quality of childcare and early education services*, <https://www.oecd.org/els/soc/PF4-2-Quality-childcare-early-education- services.pdf>

